

Обліково–фінансові аспекти контролінгу в системі ефективного управління інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації

Актуальність теми дослідження. Дослідження питання обліково–фінансові аспекти контролінгу в системі ефективного управління інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації обумовлюється відсутністю єдиного підходу до апробації даного процесу.

Постановка проблеми. Збереження системного підходу до управління інноваційно орієнтованим підприємством в умовах діджиталізації, допомагає подолати проблеми, що виникають у процесі діяльності, та виявити основні причинно–наслідкові взаємозв'язки управлінських рішень, що приймаються. Це дає можливість оцінити вплив окремих елементів системи на загальні результати діяльності, підвищуючи тим самим ефективність загального процесу обліку, фінансів і менеджменту. Тому сучасні обліково–фінансові особливості контролінгу в системі ефективного управління інноваційно орієнтованих підприємств обумовлюють актуальність теми дослідження.

Постановка мети і завдань дослідження – дослідити обліково–фінансові аспекти контролінгу в системі ефективного управління інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації.

Метод або методологія дослідження. У статті використано метод логічного аналізу та синтезу; спосіб систематизації, класифікації та теоретичного узагальнення; історико–логічний метод.

Презентація основного матеріалу (результати дослідження). Доведено, що в рамках системи фінансового контролю об'єднані основні елементи управління інноваційно орієнтованим підприємством, а саме: бізнес–процеси і витрати; центри відповідальності; система планування і бюджетування, сформовані на основі центрів відповідальності; система фінансового обліку; система стратегічного управління, заснована на аналізі ланцюга цінностей, аналізі позиційного функціонування; інформаційні потоки, що дають змогу оперативно фіксувати поточний фінансовий стан; моніторинг і аналіз результатів фінансового–господарської діяльності; виявлення причин відхилень і формування керівних впливів у рамках центрів відповідальності.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності інноваційно орієнтованих підприємств для підвищення ефективності обліково–фінансових аспектів застосування контролінгу в умовах діджиталізації.

Висновки за статтею. Обґрунтовано, що для ефективного функціонування інноваційно орієнтованого підприємства в умовах діджиталізації система контролінгу повинна бути націлена на своєчасне виявлення і використання нових резервів, а також на прийняття кваліфікованих фінансових управлінських рішень для запобігання чи подолання кризових ситуацій.

Ключові слова: облік, фінанси, контролінг, система ефективного управління, інноваційно орієнтовані підприємства, діджиталізація.

КАРПЕНКО Є.А.

МАТІЄНКО–ЗУБЕНКО І.І.

ТУРОВА Л.Л.

Учетно–финансовые аспекты контроллинга в системе эффективного управления инновационно ориентированных предприятий в условиях диджитализации

Актуальность темы исследования. Исследование вопроса учетно–финансовых аспектов контроллинга в системе эффективного управления инновационно ориентированных предприятий в условиях диджитализации обуславливается отсутствием единого подхода к апробации данного процесса.

Постановка проблемы. Сохранение системного подхода к управлению инновационно ориентированным предприятием в условиях диджитализации помогает преодолеть проблемы, возникающие в процессе деятельности, и выявить основные причинно–следственные взаимосвязи принимаемых управленческих решений. Это позволяет оценить влияние отдельных элементов системы на общие результаты деятельности, повышая тем самым эффективность общего процесса учета, финансов и менеджмента. Поэтому современные учетно–финансовые особенности контроллинга в системе эффективного управления инновационно ориентированных предприятий обуславливают актуальность темы исследования.

Постановка целей и задач исследования – исследовать учетно–финансовые аспекты контроллинга в системе эффективного управления инновационно ориентированных предприятий в условиях диджитализации.

Метод или методология исследования. В статье использован метод логического анализа и синтеза; способ систематизации, классификации и теоретического обобщения; историко–логический метод.

Презентация основного материала (результаты исследования). Доказано, что в рамках системы финансового контроля объединены основные элементы управления инновационно ориентированным предприятием, а именно: бизнес–процессы и расходы; центры ответственности; система планирования и бюджетирования, сформированные на основе центров ответственности; система финансового учета; система стратегического управления, основанная на анализе цепи ценностей, анализе позиционного функционирования; информационные потоки, позволяющие оперативно фиксировать текущее финансовое состояние; мониторинг и анализ результатов финансово–хозяйственной деятельности; выявление причин отклонений и формирование руководящих воздействий в рамках центров ответственности.

Область применения результатов. Результаты исследования могут быть использованы в практической деятельности инновационно ориентированных предприятий для повышения эффективности учетно–финансовых аспектов применения контроллинга в условиях диджитализации.

Выводы по статье. Обосновано, что для эффективного функционирования инновационно ориентированного предприятия в условиях диджитализации система контроллинга должна быть нацелена на своевременное выявление и использование новых резервов, а также принятие квалифицированных финансовых управленческих решений для предотвращения или преодоления кризисных ситуаций.

Ключевые слова: учет, финансы, контроллинг, система эффективного управления, инновационно ориентированные предприятия, диджитализация.

KARPENKO Y.A.
MATIENKO–ZUBENKO I.I.
TUROVA L.L.

Accounting and financial aspects of controlling in the system of effective management of innovation-oriented enterprises in the conditions of digitalization

Relevance of the research topic. The study of accounting and financial aspects of controlling in the system of effective management of innovation-oriented enterprises in the context of digitalization is due to the lack of a unified approach to testing this process.

Formulation of the problem. Maintaining a systematic approach to the management of innovation-oriented enterprise in the context of digitalization, helps to overcome problems that arise in the process of activity, and to identify the main cause-and-effect relationships of management decisions. This makes it possible to assess the impact of individual elements of the system on overall performance, thereby increasing the efficiency of the overall process of accounting, finance and management. Therefore, modern accounting and financial features of controlling in the system of effective management of innovation-oriented enterprises determine the relevance of the research topic.

Setting the purpose and objectives of the study – to study the accounting and financial aspects of controlling in the system of effective management of innovation-oriented enterprises in the conditions of digitalization.

Research method or methodology. The method of logical analysis and synthesis is used in the article; method of systematization, classification and theoretical generalization; historical-logical method.

Presentation of the main material (research results). It is proved that the system of financial control combines the main elements of innovation-oriented enterprise management, namely: business processes and costs; responsibility centers; planning and budgeting system formed on the basis of responsibility centers; financial accounting system; strategic management system based on value chain analysis, positional functioning analysis; information flows that allow you to quickly record the current financial situation; monitoring and analysis of the results of financial and economic activities; identifying the causes of deviations and the formation of managerial influences within the centers of responsibility.

Field of application of results. The results of the study can be used in the practice of innovation-oriented enterprises to improve the efficiency of accounting and financial aspects of controlling in the context of digitalization.

Conclusions on the article. It is substantiated that for the effective functioning of the innovation-oriented enterprise in the conditions of digitalization the controlling system should be aimed at timely identification and use of new reserves, as well as the adoption of qualified financial management decisions to prevent or overcome crises.

Keywords: accounting, finance, controlling, effective management system, innovation-oriented enterprises, digitalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Фінансова криза, якою через війну охоплено багато українських підприємств, у тому числі й інноваційно орієнтованих, значною мірою зумовлена недостатньою адаптацією менеджменту, зокрема застосуванням переваг діджиталізації для ефективного контролінгу у вирішенні обліково-фінансових питань. У провідних фірмах Західної Європи, США, Японії та інших розвинутих країнах діють досить ефективні системи контролю, які в рамках сучасного менеджменту, пов'язані зі своєчасним інформаційним забезпеченням керівництва у процесі прийняття як стратегічних так і операційних рішень. Збереження системного підходу до управління інноваційно орієнтованим підприємством в умовах діджиталізації, допомагає подолати проблеми, що виникають у процесі діяльності, та виявити основні причинно-наслідкові взаємозв'язки управлінських рішень, що приймаються. Це дає можливість оцінити вплив окремих елементів системи на загальні результати діяльності, підвищуючи тим самим ефективність загального процесу обліку, фінансів і менеджменту. Тому сучасні обліково-фінансові особливості контролінгу в системі ефективного управління інноваційно орієнтованих підприємств обумовлюють актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Сучасне поняття контролінгу все більше наближається до значення «керівництво, регулювання, управління» та виражає нову концепцію обліку, фінансів та управління, що породжена передусім розвитком інформаційних систем. При цьому, головною ціллю контролінгу є оптимізація фінансових результатів підприємства, зокрема інноваційно орієнтованих, за гарантованої ліквідності [2; 6; 9].

Система контролінгу орієнтована на досягнення цілей підприємств шляхом створення інформаційної підтримки якісних управлінських рішень, та дає змогу поєднати результати аналізу відхилень зі всіма рівнями та площинами процесу обліку, фінансів та прийняття рішень [1; 4–5; 10]. При цьому, особливістю контролінгу саме інноваційно орієнтованих підприємств є раціональне поєднання механізмів формування та координації планів, їх організаційне втілення, контроль та управління процесами виробництва, координація і концентрація інформаційної підтримки інноваційних процесів реалізації системи цілей.

Контролінг дозволяє кардинально поліпшити якість управлінських рішень та підвищити ефективність системи обліку, фінансів та управління. В умовах військового стану, фінансової нестабільності, гострої конкуренції та зниження при-

бутовості операцій, застосування контролінгу як цілісної системи є реальною конкурентною перевагою інноваційно орієнтованих підприємств [3; 7; 8], що в умовах діджиталізації потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) – дослідити обліково–фінансові аспекти контролінгу в системі ефективного управління інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Контролінг, як інтегрований підхід до управління інноваційно орієнтованим підприємством, характеризується своєю системністю. Сучасна система контролінгу з одного боку являє собою одну із ключових систем обліку, фінансів та загального менеджменту, а з іншого – виступає як система раціонального та ефективного використання капіталу, як механізм управління рухом фінансових ресурсів. Контролінг спрямований на зростання фінансових ресурсів, інвестицій та нарощування об'ємів капіталу.

Контролінг, керуючи рухом капіталу може спрямувати його на зростання виробничих потужностей, та на зниження собівартості продукції і збільшення капіталу. В умовах діджиталізації контролінг як система стає однією з ключових

фігур на інноваційно орієнтованому підприємстві. Вона несе відповідальність за постановку фінансової проблеми на підприємстві, а також визначає найбільш прийнятний варіант вирішення цих обліково–фінансових проблем.

Завдання системи контролінгу складаються із: сприяння при виборі цілей, координації планування, проведення аналізу відхилень для реалізації економічного контролю, створення основи для прийняття рішень в усіх функціональних сферах. Працівники служби контролінгу повинні досконало володіти методами фінансового аналізу, оскільки вони відповідають перед керівництвом інноваційно орієнтованого підприємства за рекомендації щодо фінансових рішень на підприємстві, фінансовий аналіз контрагентів за діловими операціями, фінансовий імідж підприємства.

Служба контролінгу за допомогою системи раннього запобігання та реагування (далі – СРЗР) розв'язує питання щодо обліку, аналізу і діагностики фінансового стану інноваційно орієнтованого підприємства. Контролер не просто забезпечує інформацією, але й дає оцінку і поради щодо прийняття управлінських рішень. Контроль повинен реагувати на найменші зміни, тобто отримувати завчасну інформацію, з метою оперативного втручання у процеси, які загрожують підприємству, вчасного виявлення та послаблення впли-

Етапи впровадження системи фінансового контролю на інноваційно орієнтованому підприємстві

ву несприятливих тенденцій. З метою подолання безсистемності та логічної неузгодженості при розробці інтегрованої системи управління підприємством пропонуємо 5 етапів впровадження системи фінансового контролю на інноваційно орієнтованому підприємстві (див. рисунок).

Основною метою контролінгу на будь-якому інноваційно орієнтованому підприємстві є отримання невеликого числа ключових (найбільш інформативних) параметрів, що дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків та збитків, змін у структурі активів та пасивів у розрахунках із дебіторами і кредиторами. При цьому фінансового контролера-аналітика може цікавити як поточне становище підприємства, так і його проекція на найближчу та віддалену перспективу, тобто прогнозні параметри фінансового становища, що залежить не тільки від часових меж які визначають альтернативність цілей фінансового аналізу, а й від цілей суб'єктів фінансового аналізу, тобто конкретних користувачів фінансової інформації. Цілі аналізу досягаються в результаті вирішення взаємопов'язаного набору аналітичних задач. Аналітична задача представляю собою конкретизацію цілей аналізу з урахуванням організаційних, інформаційних, технічних та методичних можливостей проведення аналізу.

При цьому, контролер-аналітик зобов'язаний буде не тільки проводити фінансовий аналіз, а й відслідковувати тенденції, що характерні для наявного фінансового стану, фінансових результатів в певний період часу та виявляти причини можливої зміни цих тенденцій, незалежно від того, позитивними вони будуть, чи негативними, а також буде здійснювати функції та процедури по забезпеченню системи прозорого обліку та фінансів, антикризового управління. Даний працівник повинен надавати керівництву певну кількість основних, найбільш інформативних параметрів, які дають об'єктивну та точну картину фінансового стану та оцінку фінансової перспективи інноваційно орієнтованого підприємства на будь-яку дату.

Одним із основних інструментів фінансового контролю, як підсистеми фінансового управління підприємством, є інформаційне забезпечення управлінських рішень керівництва підприємства в процесі координації, організації та регулювання об'єктів фінансового менеджменту. Звідси впливає одна із найважливіших

функцій контролінгу – формування каналів надходження інформації на підприємство та її обробка. Вирішення поточних завдань і перспективних господарських питань можливе лише на базі регулярного надходження повної та достовірної інформації. Тому одне із найважливіших завдань у рамках системи контролінгу є створення такої інформаційної системи, яка б оперативно забезпечувала менеджера інформацією для прийняття вірних управлінських рішень.

Недоліки в побудові системи інформаційного забезпечення можуть бути одним із факторів кризи, оскільки на інформації ґрунтується облік, аналіз фінансово-господарської діяльності, оцінювання ризиковості, планування, визначення стратегії розвитку підприємства тощо.

Інформаційне забезпечення включає в себе інформаційну систему, що має потрібний інформаційний фонд і систему інформаційних потоків, основна ціль і призначення яких – це оптимізація роботи підприємства.

В межах теорії контролінгу існують різні концепції, що дають змогу виділити наступні його системи: концепція контролінгу, орієнтована на систему обліку; концепція контролінгу, орієнтована на інформаційну систему; концепція орієнтована на систему управління. І хоча чіткого розмежування між ними не існує, однак, найбільш поширеною є система фінансового контролю орієнтована на систему інформаційного забезпечення, що в умовах діджиталізації слід актуалізувати.

Висновки

Доведено, що в рамках системи фінансового контролю об'єднані основні елементи управління інноваційно орієнтованим підприємством, а саме: бізнес-процеси і витрати; центри відповідальності; система планування і бюджетування, сформовані на основі центрів відповідальності; система фінансового обліку; система стратегічного управління, заснована на аналізі ланцюга цінностей, аналізі позиційного функціонування; інформаційні потоки, що дають змогу оперативно фіксувати поточний фінансовий стан; моніторинг і аналіз результатів фінансово-господарської діяльності; виявлення причин відхилень і формування керівних впливів у рамках центрів відповідальності. Для ефективного функціонування інноваційно орієнтованого підприємства в умовах діджиталізації система контролінгу повинна бути

націлена на своєчасне виявлення і використання нових резервів, а також на прийняття кваліфікованих фінансових управлінських рішень для запобігання чи подолання кризових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Антипенко Н. В., Бабій Л. І., Співак С. І., Скрипник В. В. Адаптація структурно–функціонального підходу до діагностики безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах фінансових ризиків глобалізованої національної економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 2. С. 11–16.
2. Живко З. Б., Кредісов В. А., Гнатенко І. А., Гальонкін С. С. Інституціонально–матрична кластеризація в системі стратегічного управління інноваційною економікою в умовах зміни споживчих переваг, глобалізації, діджиталізації, формування економічної культури суспільства та сталого розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 21. С. 37–43.
3. Карпенко Є. А. Фактори забезпечення прибутковості приватних закладів дошкільної освіти в контексті соціально–економічного розвитку регіону. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2021. № 9(21). С. 91–100.
4. Карпенко Є. А., Кулик В. А. Аудит бізнес–ризиків: переваги, недоліки та можливості застосування в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2019. № 33. С. 225–230.
5. Матієнко–Зубенко І. І. Digital–технології трансформують професійний ландшафт бухгалтерів і аудиторів: світові та вітчизняні реалії. The scientific heritage. 2020. № 49 (49), Vol. 6. С. 15–20.
6. Слободяник Ю. Б., Матієнко–Зубенко І. І., Мариніч І. О., Сиротенко Н. А. Державний аудит як сучасний інструмент попередження корупції. Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2020. № 3(34). С. 158–166.
7. Снітко Є. О., Скрипник В. В., Вараксіна О. В., Іщейкін Т. Є. Порівняльний підхід оцінки інноваційного агробізнесу в умовах управління змінами та реалізації політики діджиталізації суспільства. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. №2 (249). С. 113–120.
8. Соловей Н. В., Турова Л. Л., П'ятецька Б. М. Аналіз фінансових результатів діяльності авіаційної галузі України. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2019. № 2. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-2-4709>
9. Турова Л. Л., Масюк І. І. Забезпечення гарантійних зобов'язань. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 5/2. С. 17–19.

10. Mayovets Y., Vdovenko N., Shevchuk H., Zos–Kior M., Hnatenko I. Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID–19. Journal of Hygienic Engineering and Design. 2021. № 36. P. 192–198.

References

1. Antypenko N., Babiy L., Spivak S., Skrypnyk V. (2022). Adaptation of the structural–functional approach to diagnostics of safety of the innovation–oriented enterprise in the conditions of financial risks of the globalized national economy. Investytsiyi: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience], 2, 11–16.
2. Zhyvko Z., Kredisov V., Hnatenko I., Galonkin, S. (2021). Institutional–matrix clustering in the system of strategic management of innovative economy in the conditions of change of consumer preferences, globalization, digitalization, formation of economic culture of society and sustainable development. Investytsiyi: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience], 21, 37–43.
3. Karpenko Y. (2021). Factors for ensuring the profitability of private preschool education institutions in the context of socio–economic development of the region. Tavriys'kyi naukovyy visnyk. Seriya: Ekonomika [Taurida Scientific Herald. Series: Economics], 9(21), 91–100.
4. Karpenko Y., Kulyk V. (2019). The business risk audit: advantages, disadvantages and opportunities of use in Ukraine. Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky» [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»], 33, 225–230.
5. Matiienko–Zubenko I. (2020). Digital–technologies transform the professional landscape of accountants and auditors: global and domestic realities. The scientific heritage. 49/6 (49), 15–20.
6. Slobodanyk Y., Matiienko–Zubenko I., Marynich I., Syrotenko N. (2020). Public audit as a modern instrument for preventing corruption. Finansovo–kredyt–na diyal'nist': problemy teorii ta praktyky [Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice], 3(34), 158–166.
7. Snitko Y., Skrypnyk V., Varaksina E., Ishcheykin T. (2022). Comparative approach to the evaluation of innovative agribusiness in terms of change management and implementation of digitalization policy. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [Market Relations Development in Ukraine], 2 (249), 113–120.
8. Solovei N., Turova L., Piatrtska B. (2019). Financial results analysis of the aviation industry activities of Ukraine. Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Internauka».

Seriya: «*Ekonomichni nauky*» [International Scientific Journal «*Internauka*». Series: «*Economic Sciences*»], 2. ULR: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-2-4709>

9. Turova L., Masiuk I. (2019). Providing the guaranteed liabilities. *Ekonomika. Finansy. Pravo* [Economics. Finances. Law], 5/2, 17–19.

10. Mayovets Y., Vdovenko N., Shevchuk H., Zos–Kior M., Hnatenko I. (2021). Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID–19. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 36, 192–198.

Дані про авторів

Карпенко Євгенія Анатоліївна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

Матієнко–Зубенко Ірина Ігорівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри аудиту, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

Турова Лариса Леонідівна,

старший викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Данные об авторах

Карпенко Евгения Анатольевна,

к.э.н., доцент, доцент кафедры финансов, банковского бизнеса и налогообложения, Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», г. Полтава, Украина

Матиенко–Зубенко Ирина Игоревна,

к.э.н., доцент, доцент кафедры аудита, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана, г. Киев, Украина

Турова Лариса Леонидовна,

старший преподаватель кафедры финансов, учета и налогообложения, Национальный авиационный университет, г. Киев, Украина

Data about the authors

Yevheniia Karpenko,

PhD in Economics, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Taxation, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, Ukraine

Iryna Matiienko–Zubenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Audit, Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman, Ukraine, Kyiv

Larysa Turova,

Senior Lecturer of Department of Finance, Accounting and Taxation, National Aviation University, Kyiv, Ukraine